

بررسی تولیدات علمی جهان در حوزه «اخلاق کاربردی» در پایگاه استنادی آی. اس. آی

نیره جعفری فر*

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی تولیدات علمی در حوزه «اخلاق کاربردی» در سطح جهان بر اساس شاخص‌های علم‌سنجی در پایگاه استنادی آی. اس. آی، معتبرترین پایگاه اطلاعاتی بین‌المللی در حوزه پژوهش‌های علم‌سنجی است. روش پژوهش پیمایشی مقطعی و از نوع کاربردی است. همه تولیدات علمی نمایه‌شده پژوهشگران در این پایگاه استنادی (۱۷۶۳ مدرک)، جامعه پژوهش را تشکیل داده است. برای گردآوری اطلاعات، از جست‌وجوی پیشرفته این پایگاه استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای تحلیل‌گر این پایگاه و آمار توصیفی استفاده شده است و تمامی

* - کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه قم.

jafarianayere@gmail.com

تاریخ تأیید: ۱۳۹۳/۱۰/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۹/۰۱

پیشینه‌ها در حیطه‌های موضوع، زبان، کشور، نویسنده، سال انتشار، نوع مدرک، مجله و مؤسسه و دانشگاه‌های برتر این حوزه در سطح جهانی شناسایی و داده‌ها تجزیه و تحلیل شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد در مجموع، ۶۱ کشور در نگارش مدارک حوزه اخلاق کاربردی در سطح جهانی نقش داشته‌اند که از این میان کشورهای امریکا، انگلستان، کانادا در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند و رتبه ایران ۴۲ است. همچنین، مشخص شد بیش از ۹۰ درصد از مدارک موجود به زبان انگلیسی است که نشان از سوگیری این پایگاه به زبان انگلیسی دارد.

واژه‌های کلیدی

اخلاق کاربردی، علم‌سنجی، پایگاه استنادی.

مقدمه

کاربست نظریه‌های اخلاقی در حل معضلات عملی اخلاق سابقه‌ای دیرینه دارد؛ اما معمولاً سال ۱۹۶۰ را آغاز طرح رسمی «اخلاق کاربردی» می‌دانند. گرایش فیلسوفان اخلاق و متخصصان علوم به تحلیل و ارزیابی اخلاقی عملکردهای اجتماعی و جست‌وجوی پاسخی برای پرسش‌های اخلاقی مرتبط با حوزه‌های مختلف، باعث روی آوردن جدی به این حوزه فکری شد و به تدریج شاخه‌های زیرمجموعه اخلاق کاربردی، مثل اخلاق پزشکی، زیست‌محیطی، تجارت، مهندسی، ورزش، جنگ و صلح، تعلیم و تربیت، زنان و ... شکل گرفت. علت گرایش را چه علاقه به تحلیل و حل مشکلات اجتماعی ناشی از نابسامانی‌های اخلاقی از سوی فیلسوفان بدانیم و چه ناشی از پیچیدگی‌های جامعه مدرن و رشد تکنولوژی، به هر حال امروزه،

این شاخه اخلاقی مورد توجه ویژه فیلسوفان و متخصصان قرار گرفته است. (خزایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۵) از این رو با توجه به گسترش دامنه پژوهش اخلاق کاربردی، پژوهشگران این حوزه جهت توفیق در انجام پژوهش‌های جدید، بیش از پیش نیاز دارند تا از مجلاتی که بیشترین مقالات این حوزه را چاپ کرده‌اند، آگاه شوند و با کشورها، موسسات و دانشگاه‌های پیش‌تاز در تولید علم این حوزه آشنا شوند و نویسندگانی که بیشترین تولیدات علمی این حوزه را داشته‌اند، بشناسند. آشنایی با حوزه‌های موضوعی اخلاق کاربردی و آگاهی از سطح تحقیقات صورت گرفته در هر حوزه، این امکان را به محقق می‌دهد تا نقاطی را تشخیص دهد که کمتر یا بیشتر به آن توجه شده است.

همان‌گونه که حمیدی و همکاران (۱۳۸۷) اشاره دارند، امروزه به این دلیل که نمایه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی، در بردارنده بخش درخور توجهی از اطلاعات هستند و می‌توانند سریع‌ترین راه برای دسترسی به اطلاعات هر حوزه خاص باشند، موجب شده تا محققان در اولین مراحل پژوهش خود، به این پایگاه‌ها مراجعه کنند. بر همین اساس این پایگاه‌های اطلاعاتی مبنای تحقیقات متعددی قرار گرفته‌اند که با روش‌های کمی، نظیر کتاب‌سنجی، علم‌سنجی و ... میزان تولیدات علمی دانشمندان کشورهای مختلف در حوزه‌های موضوعی مختلف را بررسی و مقایسه می‌کند و میزان حضور علمی آنها را می‌سنجند. (مردانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۶) در حقیقت یکی از معیارهای ارزیابی نویسندگان هر حوزه، تعداد مقالاتی است که از آنان در پایگاه‌های استنادی نمایه شده است. این امر تا حدی نشان از اعتبار و کیفیت برون‌دادهای علمی نویسندگان حوزه‌ای خاص دارد. همان‌گونه که عصاره و مصطفوی (۱۳۸۹) بیان کرده‌اند، امروزه با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی عظیمی

که طراحی شده است و نرم‌افزارهایی که در این پایگاه‌ها وجود دارد، قابلیت بررسی عملکرد نویسندگان، دانشگاه‌ها، موسسات و کشورها تسهیل شده است.

موسسه اطلاعات علمی (آی.اس.آی)^۱ یکی از موسسات معتبر جهان در زمینه معرفی مقالات معتبر در تخصص‌های مختلف است که در سال ۱۹۵۸ توسط یوجین گارفیلد در ایالت ویلادلفیای آمریکا تاسیس شد. اصلی‌ترین رسالت موسسه آی.اس.آی، به‌عنوان ناشر پایگاه‌های اطلاعاتی، تحت پوشش قراردادن سطح وسیعی از مهم‌ترین و موثرترین تحقیقات و انتشارات جهان است. آی.اس.آی همه اطلاعات کتاب‌شناختی مجلات تحت پوشش خود را ثبت می‌کند. این اطلاعات شامل نام مجله، شماره مجله، تعداد صفحات، چکیده مقالات به انگلیسی، نام و نشانی مولف و ناشر و همچنین مراجع استنادی هر مقاله است. حجم عظیم اطلاعات آی.اس.آی به محققان امکان می‌دهد که از پیشینه تحقیقاتی موضوع مورد علاقه‌شان و همچنین آخرین تحولات و پیشرفت‌ها در زمینه‌های مدنظر مطلع شوند. (گرجی‌زاده، ۱۳۹۰: ۷۷)

از این رو در این مقاله بر آن شدیم با توجه به ضرورت احساس شده، با استفاده از شیوه‌های علم‌سنجی، میزان انتشارات علمی جهان را در حوزه «اخلاق کاربردی» در پایگاه استنادی آی.اس.آی^۲ به‌عنوان یکی از معتبرترین پایگاه‌های اطلاعاتی بین‌المللی حوزه پژوهش‌های علم‌سنجی، بررسی کنیم تا بتوانیم به سوالات زیر پاسخ دهیم:

۱-ISI.

۲-Web of Science (WOS).

۱. در حوزه «اخلاق کاربردی» در پایگاه آی.اس.آی، چه نویسندگانی بیشترین تولیدات علمی را دارند؟
۱. بیسیرین سیرن سوبید سمی حوزه اخلاق کاربردی در پایگاه آی.اس.آی مربوط به چه سال‌هایی بوده است؟
۳. در پایگاه آی.اس.آی، بیشتر کدام زیرشاخه‌های موضوعی به مباحث اخلاق کاربردی پرداخته‌اند؟
۴. متون علمی تولید شده در حوزه اخلاق کاربردی در پایگاه آی.اس.آی در قالب چه نوع مدارکی در دسترس هستند؟
۵. در پایگاه آی.اس.آی، کدام مجلات بیشترین تعداد مقاله در حوزه اخلاق کاربردی را چاپ کرده‌اند؟
۶. کدام دانشگاه‌ها دارای بیشترین تولیدات علمی در حوزه اخلاق کاربردی در پایگاه آی.اس.آی هستند؟
۷. کدام کشورها دارای بیشترین تولیدات علمی در حوزه اخلاق کاربردی در پایگاه آی.اس.آی هستند؟
۸. زبان‌های غالب نوشتاری در متون علمی تولیدشده در حوزه اخلاق کاربردی در پایگاه آی.اس.آی کدام‌اند؟

پیشینه پژوهش

به طور اخص در رابطه با موضوع پژوهش حاضر مطالعه جدی صورت نگرفته است؛ ولی در برخی از تحقیقات، حوزه‌های موضوعی مختلف به شیوه علم‌سنجی بررسی شده‌اند که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

محمدی (۱۳۹۲)، در پژوهشی به بررسی میزان اطلاعات منتشره در حوزه اخلاق بین سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۱۳ در پایگاه آی.اس.آی پرداخت. وی با استفاده از روش علم‌سنجی ۶۲۹۸ عنوان رکورد یافت‌شده در پایگاه استنادی

موسسه اطلاعات علمی را تحلیل کرد. یافته‌های وی نشان داد که تولیدات علمی اخلاقی به جز سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ همه‌ساله از رشد نسبی برخوردار بوده و تنها در این سال‌ها دچار افت نسبی شده است و دانشگاه‌های پرتوریا، تورنتو، اکسفورد و هاروارد، دانشگاه‌های برتر در تولید آثار اخلاق در این پایگاه به‌شمار می‌روند. کریمی (۱۳۸۹)، در مقاله خود به بررسی تحلیلی انتشارات علمی تولیدشده در حوزه اسلام در پایگاه آی.اس.آی طی سال‌های ۱۹۷۸-۲۰۱۰ پرداخت. بر اساس نتایج پژوهش وی، مجلات برتر در زمینه اسلام به ترتیب مجله بین‌المللی مطالعات خاورمیانه، جهان اسلام و مجله خاورمیانه بوده است. ۵۳٪ عنوان از انتشارات حوزه اسلام در این پایگاه در قالب نقد کتاب بوده است و پس از آن مقاله‌ها با سهم (۳۷/۶٪) قرار داشته‌اند. نتایج پژوهش وی نشان داد که محدودیت اصلی این پایگاه به نمایه‌های استنادی برمی‌گردد که بر زبان انگلیسی تأکید فراوان دارند. در تحقیق دیگری کریمی (۱۳۸۷)، در پژوهشی به بررسی تحلیلی انتشارات علمی تولیدشده طی سال‌های ۱۹۷۴-۲۰۰۸ از نویسندگان ایرانی در حوزه محیط زیست در پایگاه آی.اس.آی پرداخته است. یافته‌های وی نشان داد در مجموع ۲۳ کشور در نگارش مدارک حوزه موضوعی محیط زیست با نویسندگان ایرانی همکاری داشته‌اند که از این میان کشورهای ایالات متحده آمریکا، انگلستان، کانادا، استرالیا به ترتیب در رتبه‌های اول تا چهارم قرار دارند. همچنین مشخص شد ۹۹٪ از مدارک به زبان انگلیسی هستند. تعداد کمی از مؤسسه‌ها (۱۰ مؤسسه از ۸۰۲ مؤسسه) تولیدکننده بخش عمده‌ای از متون علمی هستند.

میچل و اسچموچ^۱ (۲۰۱۲)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی رشد علمی و تعداد مجلات تحت پوشش پایگاه آی.اس.آی» نشان داد که هرچند به تازگی پایگاه آی.اس.آی زیاد شده است؛ با تجزیه و تحلیل تعداد عناوین مجلات موجود در این پایگاه در دوره زمانی ۲۰۰۰-۲۰۰۸ نشان می‌دهد که تعداد مجلات عمومی تحت پوشش آی.اس.آی به طور پیوسته کاهش یافته است؛ در حالی که تعداد مجلاتی که به تازگی تاسیس شده‌اند، افزایش یافته است. این مسئله این حقیقت را آشکار می‌کند که معیارهای انتخاب مجلات در این پایگاه به صورت سالانه و بر حسب ضوابط خاصی مثل عامل تاثیر^۲ انجام می‌پذیرد که این امر دلالت بر کیفیت منابعی دارد که در این پایگاه ذخیره شده‌اند. حیاتی و دیدگاه^۳ (۲۰۱۰)، به بررسی سطح همکاری پژوهشگران ایرانی با دیگر کشورها در انتشارات نمایه‌شده در پایگاه استنادی آی.اس.آی در فاصله سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۷ پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش آن‌ها نشان از همکاری ایرانیان با ۱۱۵ کشور جهان می‌دهد که تعداد آن‌ها با گذشت زمان، افزایش پیدا کرده است. همچنین تعداد مقالات منتج از همکاری با سازمان‌های داخلی سه برابر بیشتر از مقالات با همکاری‌های بین‌المللی است. بیشترین همکاری بین‌المللی را پژوهشگران

۱-Michels and Schmoeh.

۲- ارزش هر مقاله‌ای بر مبنای میزان تاثیر آن بر مقالات بعدی تعیین می‌شود. عامل تاثیر (impact factor) که معمولاً به صورت IF نشان داده می‌شود، حاصل نسبت تعداد استنادها به تعداد مقالات چاپ‌شده در ۲ سال قبل است که معرف این تاثیر است. در واقع عامل تاثیر، شاخصی کمی است که میزان مراجعه در سال‌های بعد به مقاله را نشان می‌دهد. به بیان ساده‌تر IF بیان‌گر آن است که به‌طور متوسط، هر مقاله منتشرشده در یک مجله چندبار به آن ارجاع شده است.

۳-Hayati and Didegah.

ایرانی در رشته علوم زمین شناسی انجام داده‌اند؛ ولی مهم‌ترین شرکای علمی ایران به ترتیب کشورهای آمریکا، کانادا و انگلستان هستند. در میان سازمان‌های ایرانی، دانشگاه تهران نیز بیشترین سطح همکاری بین‌المللی را داشته است. از سوی لارسن و ون اینس^۱ (۲۰۱۰)، در مقاله‌ای با عنوان «نرخ رشد انتشار علمی و پوشش موضوعی حوزه‌های مختلف ارائه شده در نمایه استنادی آی.اس.آی» نشان دادند که نرخ رشد انتشار علمی در طی سال‌های ۱۹۰۷-۲۰۰۷ به صورت تقریبی روند رو به رشدی داشته است؛ اما هیچ نشانه‌ای از نرخ رشد شاخه‌های زیرمجموعه حوزه‌های موضوعی این پایگاه یافت نشد و حتی نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که طی ۵۰ سال گذشته، در این زمینه با کاهش شاخه‌های زیرمجموعه موضوعات پایگاه هم روبرو بوده‌ایم. رندال و گیسن^۲ (۱۹۹۰)، در تحقیق خود ۹۴ مقاله را که به صورت پیمایشی به بررسی رفتار اخلاقی و باورهای اخلاقی اعضای سازمان‌های مختلف پرداخته بودند، بررسی کردند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که اکثر مقالات تحقیقی که به صورت تجربی به بررسی رفتارهای اخلاقی پرداخته‌اند، چارچوبی نظری یا تعریفی از اخلاق ارائه نمی‌دهد. بدین منظور آن‌ها چند توصیه جهت بهبود دقت روش در تحقیقات اخلاق ارائه کرده‌اند.

روش پژوهش

این پژوهش در حوزه علم سنجی است و با توجه به گستردگی سوالات و هدف پژوهش، بنا به ضرورت از روش‌های پیمایشی و تحلیل استنادی نیز

۱-Larsen and von Ins.

۲-Randall and Gibson.

استفاده شده است. ابزار گردآوری داده‌ها، پایگاه اطلاعاتی آی.اس.آی است. برای دسترسی به مدارک مدنظر از بخش جست‌وجوی پیشرفته پایگاه استفاده شده است. از جامعه آماری نمونه‌گیری نشده و همه مدارک نویسندگان در حوزه اخلاق کاربردی این پایگاه (۱۷۶۳ مدرک) در بازه زمانی از سال ۱۹۹۲ که نخستین مدارک حوزه اخلاق کاربردی در این پایگاه ذخیره شده تا سال ۲۰۱۴ بررسی و تجزیه و تحلیل شده‌اند.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، رسم نمودارها و جداول از نرم‌افزار تجزیه و تحلیل پایگاه اطلاعاتی آی.اس.آی و نرم‌افزار میکروسافت اکسل ۲۰۰۷ استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش‌های آمار توصیفی و استنباطی صورت گرفته است.

یافته‌ها

برای پاسخ‌گویی به سوال‌های پژوهش، نتایج به‌دست آمده از تجزیه و تحلیل ۱۷۶۳ عنوان مدرک، حسب نیاز، در قالب جدول و نمودار طراحی شد که به ترتیب ذیل ارائه می‌شود:

نویسندگان برتر حوزه اخلاق کاربردی (بر حسب تولیدات علمی) در جدول ۱، ده نویسنده برتر در حوزه اخلاق کاربردی که بیشترین تولیدات علمی این حوزه را از بین نویسندگان داشته‌اند، تبیین گردیده است:

جدول ۱. معرفی ده نویسنده برتر در حوزه اخلاق کاربردی

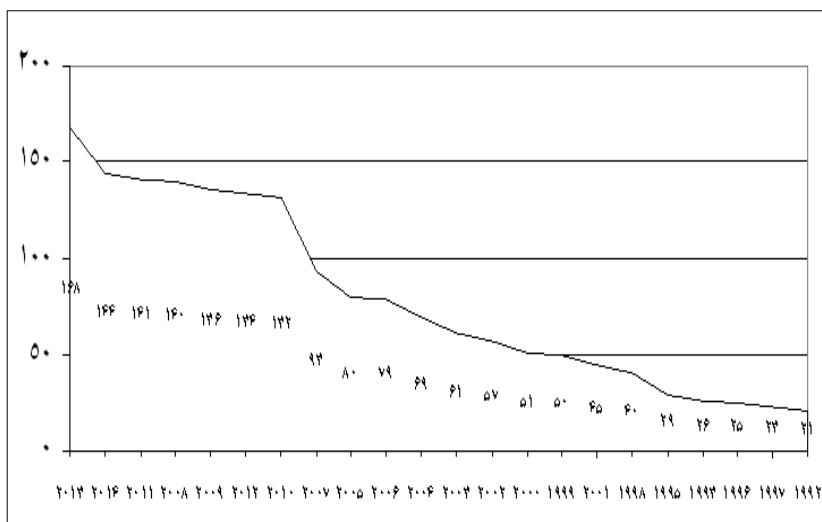
رتبه	نویسنده	تعداد آثار	درصد از ۱۷۶۳
۱	MCCULLOUGH LB	۱۹	٪ ۱.۰۷۸
۲	CHERVENAK FA	۱۶	٪ ۰.۹۰۸

رتبه	نویسنده	تعداد آثار	درصد از ۱۷۶۳
۳	WEIJER C	۸	٪۰.۴۵۴
۴	THOMPSON PB	۷	٪۰.۳۹۷
۵	PENNINGS G	۷	٪۰.۳۹۷
۶	SOSKOLNE CL	۶	٪۰.۳۴۰
۷	PARKER M	۶	٪۰.۳۴۰
۸	MULEJ M	۵	٪۰.۲۸۴
۹	DE CASTERLE BD	۵	٪۰.۲۸۴
۱۰	WYNIA MK	۴	٪۰.۲۲۷

بر اساس یافته‌های حاصل از جدول ۱، mccullough lb با ۱۹ مقاله و کسب بیشترین درصد تولید اثر در حوزه موضوعی اخلاق کاربردی (۱۰.۷۸٪) در میان ۱۰ نویسنده پر مقاله این حوزه، نویسنده برتر شناخته شده است.

توزیع مدارک بر اساس سال انتشار

در نمودار ۱، میزان متون علمی تولیدشده در حوزه اخلاق کاربردی، بر حسب تعداد مقالات منتشرشده در طی سال‌های مختلف بین سال‌های ۱۹۹۲-۲۰۱۴ ارائه می‌شود:

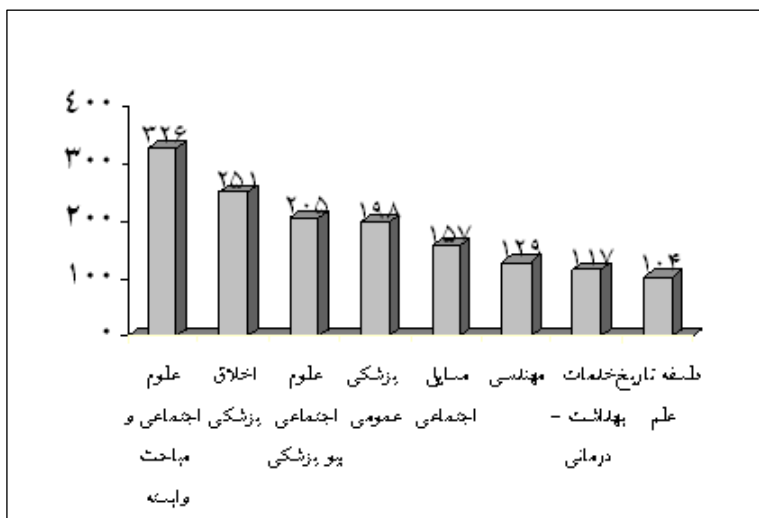

نمودار ۱. فراوانی متون علمی تولیدشده در حوزه اخلاق کاربردی (بر حسب سال)

یافته‌های نمودار ۱ نشان می‌دهد که به‌طور کلی روند تولید علمی این حوزه با گذشت زمان، روند صعودی داشته است، به جز در سال‌های ۱۹۹۷ و ۲۰۱۲ که روند نزولی تولید علم در این حوزه را شاهد هستیم. بیشترین تولیدات علمی مربوط به سال ۲۰۱۳ است که بیش از ۹ درصد تولیدات بیست و دو ساله مرتبط با اخلاق کاربردی، یعنی ۱۶۸ مقاله در این سال منتشر شده است.

توزیع مدارک بر حسب زیرشاخه‌های موضوعی

جهت تعیین این مطلب که کدام زیرشاخه‌های موضوعی، بیشتر به مباحث اخلاق کاربردی در پایگاه آی.اس.آی، پرداخته‌اند، ۱۷۶۳ مدرک موجود در زمینه اخلاق کاربردی بر حسب زیرشاخه‌های موضوعی حوزه اخلاق کاربردی تفکیک و تعداد آثار منتشره در هر زیرشاخه، مشخص گردید که نتایج آن در قالب نمودار ۲ ارائه شده است:

نمودار ۲. فراوانی متون علمی تولیدشده در حوزه اخلاق کاربردی (برحسب زیرشاخه‌های

موضوعی)

بر اساس یافته‌های حاصل از نمودار ۲، حوزه موضوعی علوم اجتماعی با تولید ۳۲۶ اثر در حوزه اخلاق کاربردی، بیش از سایر حوزه‌ها در این زمینه در پایگاه آی.اس.آی تولید مقاله داشته است و حوزه اخلاق پزشکی با تولید ۲۵۱ اثر در مرتبه دوم جای گرفته است.

قالب انتشاراتی

مطابق جدول ۲، متون علمی تولیدشده در حوزه اخلاق کاربردی در پایگاه آی.اس.آی در قالب نوع مدرک ارائه شده است:

جدول ۲. تفکیک انواع منابع اطلاعاتی بر اساس قالب مدرک

نوع منابع	تعداد آثار	درصد از ۱۷۶۳
مقاله	۱۵۲۸	۸۶.۶۷۰٪
مجموعه مقالات	۱۵۹	۹.۰۱۹٪
مروری	۱۴۳	۸.۱۱۱٪
سرمقاله	۶۸	۳.۸۵۷٪
نامه	۷	۰.۳۹۷٪
نقد کتاب	۵	۰.۲۸۴٪
عنوان فصل کتاب	۵	۰.۲۸۴٪
چکیده نشست‌ها	۴	۰.۲۲۷٪
چاپ مجدد	۳	۰.۱۷۰٪

یادداشت	۲	٪۰.۱۱۳
---------	---	--------

یافته‌های حاصل از جدول ۲ نشان داد که بیشتر تولیدات علمی در این زمینه در قالب مقاله ارائه می‌شود (۸۶.۶۷۰٪) و مجموعه مقالات، با کسب سهمیه ۹۰.۱۹٪ در تولید علم حوزه اخلاق کاربردی در پایگاه آی.اس.آی در جایگاه دوم قرار گرفتند.

توزیع مدارک در میان مجلات

در جدول ۳ مجلاتی معرفی شده است که بیشترین تعداد مقاله را در حوزه اخلاق کاربردی چاپ کرده‌اند:

جدول ۳. مجلات برتر در حوزه اخلاق کاربردی (برحسب تعداد مقاله)

عنوان مجلات	تعداد مقالات	درصد از ۱۷۶۳
مجله اخلاق پزشکی ^۱	۱۰۱	٪۵.۷۲۹
اخلاق علوم و مهندسی ^۲	۶۱	٪۳.۴۶۰
اخلاق زیستی ^۳	۳۳	٪۱.۸۷۲
مجله دسترسی آزاد بی.ام.جی. ^۴	۳۰	٪۱.۷۰۲
رادیولوژی ^۵	۲۹	٪۱.۶۴۵
اخلاق پرستاری ^۶	۲۶	٪۱.۴۷۵
مجله اخلاق محیط زیست ^۱	۲۱	٪۱.۱۹۱

۱-Journal Of Medical Ethics.

۲-Science And Engineering Ethics.

۳-Bioethics.

۴-Bmj Open.

۵-Radiology.

۶-Nursing Ethics.

علم پزشکی ^۲	۲۰	٪۱.۱۳۴
اخلاق پزشکی بی.ا.م.سی ^۳	۱۶	٪۰.۹۰۸
مجله پزشکی شیلی ^۴	۱۴	٪۰.۷۹۴

بر اساس نتایج یافته‌های حاصل از جدول ۳، ده مجله برتر حوزه اخلاق کاربردی که بیشترین تعداد مقالات این حوزه را منتشر کرده‌اند، مربوط به حوزه‌های اخلاق پزشکی، اخلاق مهندسی و محیط زیست هستند و مجله *Journal of Agricultural Environmental Ethics* رتبه اول را با انتشار ۶۱ مقاله، بیشترین میزان انتشارات در این حوزه را داشته‌اند. با توجه به نتایج همین جدول، مجلاتی که به سایر زیرشاخه‌های موضوعی اخلاق کاربردی مثل تجارت، ورزش، جنگ و صلح، تعلیم و تربیت، زنان و ... پرداخته باشند، جزء ده مجله برتر این حوزه جای نگرفتند.

سهم دانشگاه‌ها در نگارش مدارک

جهت شناسایی دانشگاه‌های برتر در حوزه اخلاق کاربردی که بیشترین تولیدات علمی در حوزه اخلاق کاربردی را در پایگاه آی.اس.آی داشتند، دانشگاه‌ها بر حسب تعداد مقالات تولیدی در این حیطه، در پایگاه آی.اس.آی طبقه بندی شدند که نتایج آن به صورت جدول ۴ ارائه شده است.

۱-Journal Of Agricultural Environmental Ethics.

۲-Academic Medicine.

۳-Bmc Medical Ethics.

۴-Revista Medica De Chile.

جدول ۴. سازمان‌ها و دانشگاه‌های برتر تولیدات علمی در حیطه اخلاق کاربردی

دانشگاه‌ها	تعداد آثار	درصد از ۱۷۶۳
دانشگاه تورنتو	۳۴	٪ ۱.۹۲۹
دانشگاه واشنگتن	۲۶	٪ ۱.۴۷۵
دانشگاه بیلور کول مد	۲۶	٪ ۱.۴۷۵
دانشگاه بریتیش کلمبیا	۲۵	٪ ۱.۴۱۸
دانشگاه آلبرتا	۲۱	٪ ۱.۱۹۱
دانشگاه کرنل	۲۰	٪ ۱.۱۳۴
دانشگاه هاروارد	۱۹	٪ ۱.۰۷۸
دانشگاه سیدنی	۱۸	٪ ۱.۰۲۱
دانشگاه اسلو	۱۸	٪ ۱.۰۲۱
دانشگاه ملبورن	۱۶	٪ ۰.۹۰۸

یافته‌های حاصل از جدول ۴ مبین آن است که دانشگاه تورنتو با ۳۴ مقاله و کسب سهم ۱.۹۲۹٪ از تولیدات علمی این حوزه، جایگاه نخست را کسب کرد و دانشگاه واشنگتن و بیلور کول مد با تولید ۲۶ مقاله و کسب سهم ۱.۴۷۵٪ در جایگاه دوم و سوم جای گرفتند.

سهم کشورهای مختلف در نگارش مدارک

پس از بررسی‌های صورت گرفته مشخص شد که ۶۱ کشور در نگارش آثار در حوزه اخلاق کاربردی مشارکت داشتند که در این میان امریکا با ۵۶۹ مدرک تولیدی در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن انگلستان و کانادا به ترتیب با ۲۱۶ و ۱۷۴ مدرک در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. در این میان ایران با تولید ۵ مقاله، رتبه ۴۲ جهانی را به دست آورده است (جدول ۵).

جدول ۵. کشورهای برتر در حوزه تولیدات علمی در حیطه اخلاق کاربردی

رتبه	کشورها	تعداد آثار	درصد از ۱۷۶۳
۱	امریکا	۵۹۶	٪۳۳.۸۰۶
۲	انگلستان	۲۱۶	٪۱۲.۲۵۲
۳	کانادا	۱۷۴	٪۹.۸۷۰
۴	آلمان	۱۲۷	٪۷.۲۰۴
۵	استرالیا	۱۱۳	٪۶.۴۱۰
۶	هلند	۸۹	٪۵.۰۴۸
۷	فرانسه	۶۷	٪۳.۸۰۰
۸	سوئد	۴۴	٪۲.۴۹۶
۹	بلژیک	۴۰	٪۲.۲۶۹
۱۰	ترکیه	۳۹	٪۲.۲۱۲
۴۲	ایران	۵	٪۰.۲۸۴

بنابراین براساس یافته‌های حاصل از جدول ۵، امریکا با سهم ٪۳۳.۸۰۶ تولید علم در حیطه اخلاق کاربردی پیشتاز است و پس از آن انگلستان با سهمیه ٪۱۲.۲۵۲ در جایگاه بعدی جای گرفته است و سهم ایران در تولید علم در حوزه اخلاق کاربردی ٪۰.۲۸۴ است (رتبه ۴۲ جهانی در حوزه اخلاق کاربردی).

توزیع زبانی

زبان‌های غالب نوشتاری متون علمی تولیدشده در حوزه اخلاق کاربردی در پایگاه آی.اس.آی در جدول ۶ آورده شده است:

جدول ۶. زبان‌های غالب نوشتاری در متون علمی تولیدشده در حوزه اخلاق کاربردی

رتبه	زبان	تعداد آثار	درصد از ۱۷۶۳
۱	انگلیسی	۱۶۰۰	٪۹۰.۷۵۴

۲	آلمانی	۷۲	٪۴۰۸۴
۳	فرانسوی	۳۷	٪۲۰۹۹
۴	اسپانیایی	۳۶	٪۲۰۴۲
۵	پرتغالی	۷	٪۰۳۹۷
۶	ترکی	۳	٪۰۱۷۰
۷	مجارستانی	۳	٪۰۱۷۰
۸	لهستانی	۲	٪۰۱۱۳

یافته‌های حاصل از جدول ۶ نشان داد که زبان بیشتر متون علمی تولیدشده در حیطه اخلاق کاربردی (۹۷.۶۵۷٪) که در پایگاه آی.اس.آی موجود است، زبان انگلیسی است (کریمی، ۱۳۸۹)^۱ که این امر با توجه به رتبه‌های اول و دوم دوم در میان کشورها به امریکا و انگلستان، قوت جنبه بین‌المللی زبان انگلیسی و نیز غالب بودن زبان انگلیسی به عنوان زبان علمی بر سایر زبان‌ها توجیه‌پذیر است.

نتیجه‌گیری

از آنجا که تولید علم در وهله نخست در مقاله‌های علمی تجلی می‌یابد و ترویج آن از طریق مجلات علمی انجام می‌پذیرد؛ لذا مجلات علمی نخستین منابعی هستند که پیشرفت‌های علمی را منعکس می‌کنند. چاپ و نمایه‌شدن مقاله نویسنده‌ای در مجله معتبر علمی، حکم و نشان کیفیت در پژوهش محسوب می‌شود. نشان کیفیت در پژوهش را مطالعات استنادی مشخص می‌کنند که نمایه‌های استنادی پایگاه آی.اس.آی بر این اساس پایه‌ریزی

۱- قابل ذکر است که زبان فارسی در پایگاه ISI قابل نمایه شدن نیست.

شده‌اند. همان‌گونه که حسن‌زاده اسفنجانی و همکاران (۱۳۸۹) اشاره دارند، داوری‌های تخصصی مقالات منتشرشده، رعایت قوانین نشر بین‌المللی و زمان‌بندی منظم، سبب پذیرش جهانی استاندارد مجلات آی.اس.آی است که همین باعث شده، مقالات چاپ‌شده تحت پوشش این پایگاه، در زمره تولیداتی علمی محسوب شوند. پایگاه وب آو ساینس مؤسسه اطلاعات علمی، یکی از قدیمی‌ترین پایگاه‌ها برای ارزیابی برونداد علمی است و همبستگی زیادی بین نتایج فراهم‌شده از این پایگاه و دیگر پایگاه‌ها وجود دارد. از همین رو این پایگاه جهت بررسی تولیدات علمی جهان در حوزه «اخلاق کاربردی» انتخاب گردید. در این تحقیق با استفاده از تحلیل‌های علم‌سنجی نشان داده شد که Mccullough Lb با بیشترین تعداد آثار چاپ‌کرده در حوزه اخلاق کاربردی (۱۹ اثر) پرکارترین فرد در این حوزه است. تولیدات علمی در حوزه «اخلاق کاربردی» با گذشت زمان روند روبه‌رشدی داشته است. این امر مشارکت بیشتر جامعه علمی در تولید علم را در حوزه‌های بررسی‌شده نوید می‌دهد. از بین شاخه‌های زیرمجموعه اخلاق کاربردی، بیشترین سهم تولید علم به حوزه علوم اجتماعی و مباحث وابسته اختصاص یافته است و در مرتبه دوم اخلاق پزشکی جای گرفته است. بیشتر منابعی که در این حوزه چاپ شده‌اند، با سهم ۸۶.۶۷۰ درصدی از ۱۷۶۳ مدرک ذخیره‌شده در این حوزه در پایگاه آی.اس.آی، به صورت مقاله هستند. این مطلب نشان‌دهنده آن است که در مراحل جست‌وجوی منابع جهت دستیابی به مطالب بهتر و کامل‌تر در حوزه اخلاق کاربردی، اولویت، استفاده از مقالات است و تهیه مجلات این حوزه از درجه اهمیت بیشتری نسبت به تهیه سایر اقسام دارد. در بین مجلاتی که بیشترین مقالات حوزه اخلاق کاربردی را چاپ کرده‌اند، مجله اخلاق پزشکی

با انتشار ۱۰۱ مقاله و مجله اخلاق علوم و مهندسی با ۶۱ مقاله در راس قرار گرفتند و از بین زیرشاخه‌های موضوعی اخلاق کاربردی، مجلات حوزه‌های اخلاق پزشکی و اخلاق مهندسی و محیط‌زیست موفق‌تر از سایرین عمل کرده و جزء ده مجله برتر این حوزه شناخته شده‌اند. مجلاتی که به سایر حوزه‌های موضوعی مثل تجارت، ورزش، جنگ و صلح، تعلیم و تربیت، زنان و... پرداخته‌اند، جزء این ده مجله نبودند و این نتیجه، ضرورت این مطلب را بیش از پیش بر ما آشکار می‌سازد که در حوزه اخلاق کاربردی باید به مجلاتی که به زیرشاخه‌های اجتماعی اخلاق کاربردی پرداخته‌اند، توجهی دوچندان شود تا در سطح مطلوب عملکردی خود قرار بگیرند. از سویی یافته‌های این پژوهش نشان داد که زبان نوشتاری اغلب مدارک حوزه اخلاق کاربردی (یعنی بیش از ۹۰٪) انگلیسی است که یافته‌های این پژوهش با نتایج تحقیق کریمی (۱۳۸۹) مبنی بر سوگیری این پایگاه نسبت به زبان انگلیسی همسو بوده است. دانشگاه‌های تورنتو، واشنگتن، و بیلور کول مد بیشترین سهم را در تولید علم حوزه اخلاق کاربردی داشته‌اند و کشور امریکا با تولید ۵۹۶ مدرک در این حوزه، در میان کشورها پیشتاز بوده و کشورهای انگلستان و کانادا در جایگاه بعدی جای گرفتند، در این میان، ایران رتبه ۴۲ را کسب کرده است.

در واقع نتایج حاصل از این پژوهش، نمایی کلی از وضعیت تولید علم در حوزه اخلاق کاربردی و جایگاه ایران را در موقعیت تولید علم جهانی در این حوزه آشکار ساخته و محققان، موسسات و دانشگاه‌های علاقه‌مند به این حوزه می‌توانند از آن استفاده کنند و موجبات سیاست‌گذاری صحیح در این حوزه را فراهم آورند. در ادامه راهکارهایی جهت ارتقای موقعیت علمی ایران در زمینه اخلاق کاربردی در سطح جهان ارائه می‌شود:

- پیشنهاد می‌شود مسئولان و مراکز ذی‌ربط، مجلاتی را که بر اساس این پژوهش بیشترین مقالات این حوزه را منتشر کرده‌اند، جهت استفاده بهینه نویسندگان حوزه اخلاق کاربردی خریداری نمایند تا توسط پژوهشگران استفاده شود.

- طبق یافته‌های این پژوهش، محققان این حوزه به مجلاتی که در حوزه‌های تجارت، ورزش، جنگ و صلح، تعلیم و تربیت، زنان و ... بوده است، آن‌گونه که شایسته ارزش‌گذاری است، توجه نکرده‌اند و سطح تولید علم در این مجلات کمتر از سایر موضوعات بوده است. از این رو محققان می‌توانند جهت انجام پژوهش‌های آتی خود در حوزه‌های مذکور به انتشار آثار علمی ارزشمند در سطح جهانی بپردازند. از این رو می‌بایستی مسئولان پژوهشی دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها، تسهیلات و بودجه مناسب را برای انجام این‌گونه تحقیقات در اختیار محققان قرار دهند.

- جهت ارتقای موقعیت علمی کشور در سطح بین‌المللی در حوزه اخلاق کاربردی پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزی‌های لازم جهت افزایش حق‌التحقیق، فراهم کردن امکان تبادل علمی بین دانشگاه‌های داخل و خارج جهت استفاده از تجربیات یکدیگر، برگزاری دوره‌های آموزشی شیوه نگارش مقالات علمی در سطح بین‌المللی، آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی و افزایش آشنایی آن‌ها با زبان‌های خارجی (مخصوصاً انگلیسی) صورت گیرد.

منابع

۱. حسن زاده اسفنجانی و دیگران، ۱۳۸۹، «بررسی تحلیلی تولیدات علمی ایران در حوزه علوم پزشکی به روش علم‌سنجی از طریق پایگاه استنادی Web of Science طی ۳۰ سال (۱۹۷۸-۲۰۰۷)»، فصلنامه علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی.
۲. حمیدی، علی، اصنافی، امیررضا، عصاره فریده، ۱۳۸۷، «بررسی تحلیلی و ترسیم ساختار انتشارات علمی تولید شده در حوزه‌های کتاب‌سنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی و وب‌سنجی در پایگاه Web of Science طی سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۰۵»، کتابداری و اطلاع‌رسانی، ش ۴۲.
۳. خزایی، زهرا و دیگران، ۱۳۸۹، جستارهایی در اخلاق کاربردی، قم: دانشگاه قم.

۴. عصاره، فریده و مصطفوی، اسماعیل، ۱۳۸۹، «بروندادهای علمی نویسندگان ایران در حوزه علوم و فناوری نانو»، *مطالعات کتابداری و علم اطلاعات*، ۲ (۵).

۵. کریمی، رضا، ۱۳۸۸، «بررسی تحلیلی انتشارات علمی تولیدشده در حوزه زیست محیطی پایگاه Web of science از نویسندگان ایرانی»، همایش ملی محیط زیست و فناوری.

۶. کریمی، رضا، ۱۳۸۹، «بررسی تحلیلی انتشارات علمی تولید ده در حوزه اسلام پایگاه Web of science»، *سفینه*، ۲۸.

۷. گرجی زاده، داود، ۱۳۹۰، «تجزیه و تحلیل تولیدات علمی حوزه اقتصاد - بازرگانی ایرانیان در نمایه استنادی علوم (web of science)»، *دانش شناسی*، ۴ (۱۵).

۸. محمدی، مهدی، ۱۳۹۲، «بررسی تحلیلی انتشارات علمی تولیدشده در حوزه اخلاق در پایگاه Web of science بین سالهای ۲۰۰۳-۲۰۱۳»، *اولین همایش ملی اسلام و ارزش های متعالی*، تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی.

۹. مردانی، امیرحسین، مردانی، اردوان؛ شریف مقدم، هادی، ۱۳۹۰، «بررسی تولید علم پژوهشگران ایرانی در زمینه ایدز: بر اساس داده های پایگاه اطلاعاتی Web of Science»، *مدیریت سلامت*، ۱۴ (۴۵).

۱۰. Hayati Z, Didegah F (۲۰۱۰), «International scientific collaboration among Iranian researchers during ۱۹۹۸-۲۰۰۷» .

Library Hi Tech, ۲۸(۳), ۴۳۳-۴۴۶.

۱۱. Larsen, P. O., & von Ins, M. (۲۰۱۰), «The rate of growth in scientific publication and the decline in coverage provided by Science Citation Index», *Scientometrics*, ۸۴(۳), ۵۷۵-۶۰۳.
۱۲. Michels, C., & Schmoch, U. (۲۰۱۲), «The growth of science and database coverage», *Scientometrics*, ۹۲(۳), ۸۳۱-۸۴۶.
۱۳. Randall, D. M., & Gibson, A. M. (۱۹۹۰). «Methodology in business ethics research: A review and critical assessment», *Journal of Business Ethics*, ۹(۶), ۴۵۷-۴۷۱.

